

Стрельченко Інна Іллівна

доктор економічних наук, доцент кафедри економіки та права
Український державний університет науки і технологій

Терещенко Павло Вікторович

аспірант кафедри економіки та права
Український державний університет науки і технологій

РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ У СТИМУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ролі регіональних кластерів у стимулюванні економічного розвитку країни. В умовах посилення глобальної конкуренції та необхідності забезпечення сталого економічного зростання кластери стають ключовим фактором розвитку національних економік. Вони сприяють концентрації ресурсів, стимулюють інновації, підвищують конкурентоспроможність підприємств та регіонів. У статті розглядаються теоретичні аспекти формування та функціонування регіональних кластерів, аналізується їх вплив на економічний розвиток країни та визначаються перспективи їх подальшого розвитку. Досліджено основні проблеми, пов'язані з формуванням та розвитком регіональних кластерів в Україні, такі як недостатня інституційна підтримка, низький рівень інноваційної активності, інфраструктурні обмеження та проблеми управління. Особлива увага приділяється необхідності розробки ефективної державної політики для підтримки кластерів, яка включатиме залучення інвестицій, розвиток інфраструктури, стимулювання інновацій та зміцнення співпраці між учасниками кластерів. Проаналізовано досвід міжнародної кластеризації та можливості його застосування в Україні. Розглянуто вплив глобалізації на розвиток регіональних кластерів в Україні та перспективи розвитку окремих галузевих кластерів, таких як агропромисловий, ІТ, туристичний тощо. У статті також оцінено потенціал регіональних кластерів як драйверів економічного розвитку України в умовах сучасних викликів. Розроблено пропозиції щодо стимулювання розвитку регіональних кластерів в Україні, включаючи рекомендації щодо залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, стимулювання інновацій та зміцнення співпраці між учасниками кластерів. Визначено необхідність подолання існуючих проблем, таких як недостатня інституційна підтримка, низький рівень інноваційної активності, інфраструктурні обмеження та проблеми управління. Перспективним напрямком є посилення співпраці між учасниками кластерів, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та стимулювання інновацій. Реалізація цих заходів дозволить створити ефективні регіональні кластери, які стануть драйверами економічного розвитку України.

Ключові слова: регіональні кластери, економічний розвиток, конкурентоспроможність, інновації, інвестиції, регіональна економіка, державна політика, кластеризація, розвиток регіонів, інфраструктура, економічне зростання.

Inna Strelchenko

Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Economics and Law
Ukrainian State University of Science and Technology

Pavlo Tereshchenko

Postgraduate Student of the Department of Economics and Law
Ukrainian State University of Science and Technology

THE ROLE OF REGIONAL CLUSTERS IN STIMULATING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Summary. The article is devoted to the study of the role of regional clusters in stimulating the economic development of the country. In the context of increasing global competition and the need to ensure sustainable economic growth, clusters become a key factor in the development of national economies. They contribute to the concentration of resources, stimulate innovation, increase the competitiveness of enterprises and regions. The article discusses the theoretical aspects of the formation and functioning of regional clusters, analyzes their impact on the economic development of the country and identifies prospects for their further development. The main problems associated with the formation and development of regional clusters in Ukraine, such as insufficient institutional support, low levels of innovative activity, infrastructure constraints, and management problems, are investigated. Particular attention is paid to the need to develop an effective state policy to support clusters, which will include attracting investments, developing infrastructure, stimulating innovation, and strengthening cooperation between cluster participants. The experience of international clustering and the possibilities of its application in Ukraine are analyzed. The impact of globalization on the development of regional clusters in Ukraine and the prospects for the development of individual industry clusters, such as agro-industrial, IT, tourism, etc., are considered. The article also assesses the potential of regional clusters as drivers of Ukraine's economic development in the face of modern challenges. Proposals for stimulating the development of regional clusters in Ukraine are developed, including recommendations for attracting investments, developing infrastructure, stimulating innovation, and strengthening cooperation between cluster participants. The need to overcome existing problems, such as insufficient institutional support, low levels of innovative activity, infrastructure constraints, and management problems, is identified. Strengthening cooperation between cluster participants, attracting investments, developing infrastructure, and stimulating innovation

are seen as promising directions. The implementation of these measures will create effective regional clusters that will become drivers of Ukraine's economic development.

Keywords: regional clusters, economic development, competitiveness, innovations, investments, regional economy, state policy, clustering, regional development, infrastructure, economic growth.

Постановка проблеми. В умовах посилення глобальної конкуренції та необхідності забезпечення сталого економічного зростання, регіональні кластери стають ключовим фактором розвитку національних економік. Вони сприяють концентрації ресурсів, стимулюють інновації, підвищують конкурентоспроможність підприємств та регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пов'язані з розвитком регіональних економічних кластерів висвітлювали у наукових працях такі зарубіжні та українські вчені: М. Портер, М. Енрайт, С. Розенфельд, М. Сторпер, П. Маскелл, Дж. Кортрайт, О. Сольвелл, Г. Ліндквіст, К. Кетельс, М. Войнаренко, В. Дубницький, С. Соколенко, О. Амоша, Н. Трушкіна, В. Шипоша, М. Гудзь, О. Задоля, Г. П'ятницька, О. Самборський та інші.

Незважаючи на наявність широкого спектру досліджень в українській науці пов'язаних з кластерною тематикою, подальшого розгляду потребують питання щодо визначення рис сучасного українського економічного кластера, проблем його функціонування та розвитку в умовах війни України. Актуальність зазначених питань та проблем обумовили вибір напряму наукового дослідження.

Мета статі: надати комплексний аналіз ролі регіональних кластерів у стимулюванні економічного розвитку країни та запропонувати практичні рекомендації щодо їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобалізації та посилення конкуренції регіональні кластери відіграють важливу роль у стимулюванні економічного розвитку країни. Вони сприяють концентрації підприємств, наукових установ і державних органів

в окремих географічних зонах, що забезпечує ефективну взаємодію між учасниками ринку. Завдяки цьому відбувається активізація інноваційних процесів, зростає конкурентоспроможність регіонів і країни загалом.

Кластери створюють умови для розвитку малого та середнього бізнесу, покращення інфраструктури та залучення інвестицій, що є ключовими факторами економічного зростання. Досвід провідних країн світу демонструє, що успішна кластерна політика сприяє не лише економічному піднесенню, а й соціальному розвитку території [1].

Таким чином, аналіз ролі регіональних кластерів у формуванні сталого економічного розвитку є актуальним завданням, яке потребує комплексного дослідження.

Формування та розвиток регіональних кластерів в Україні стикається з низкою проблем, які ускладнюють їх ефективне функціонування та вплив на економічний розвиток країни (табл. 1.)

Подолання цих проблем вимагає комплексного підходу, який включає розробку ефективної державної політики, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури, стимулювання інновацій та зміцнення співпраці між учасниками кластерів [2].

Розробка ефективної державної політики для підтримки кластерів є необхідною з кількох ключових причин, які відображають важливість кластерів для економічного розвитку країни.

1. Стимулювання економічного зростання. Кластери сприяють концентрації ресурсів, знань та досвіду, що створює сприятливе середовище для розвитку інновацій та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Державна підтримка кластерів дозволяє активізувати

Таблиця 1

Проблеми формування та розвитку регіональних кластерів в Україні

Проблема	Характеристика
Недостатня інституційна підтримка	- відсутність чіткої державної політики щодо кластеризації. - недостатнє фінансування кластерних ініціатив. - слабкість міжрегіональної співпраці та координації.
Низький рівень інноваційної активності	- обмежений доступ до фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). - недостатня кількість кваліфікованих наукових та інженерних кадрів. - слабка взаємодія між наукою та бізнесом.
Інфраструктурні обмеження	- недостатній розвиток транспортної та логістичної інфраструктури. - обмежений доступ до сучасних технологій та обладнання. - низька якість телекомунікаційних послуг.
Проблеми управління та організації	- відсутність досвіду ефективного управління кластерними структурами. - складність координації діяльності різних учасників кластера. - недостатня довіра між учасниками кластера.
Регіональні диспропорції	- нерівномірний розвиток кластерів у різних регіонах України. - концентрація кластерів у великих містах та промислових центрах. - недостатній розвиток кластерів у сільських та депресивних регіонах.
Вплив воєнних дій	- руйнування виробничих потужностей та інфраструктури. - втрата кваліфікованих кадрів. - порушення логістичних ланцюгів. - зниження інвестиційної привабливості

Джерело: розроблено авторами

економічну діяльність у регіонах, створюючи нові робочі місця та збільшуючи податкові надходження. Кластери можуть стати драйверами розвитку ключових галузей економіки, таких як ІТ, агропромисловість, туризм тощо.

2. Підвищення конкурентоспроможності. Кластери сприяють розвитку спеціалізації та кооперації між підприємствами, що дозволяє їм конкурувати на міжнародному ринку. Державна підтримка кластерів допомагає підприємствам отримувати доступ до нових технологій, ринків та фінансових ресурсів. Кластери сприяють розвитку інновацій та підвищенню якості продукції та послуг.

3. Розвиток регіонів. Кластери сприяють розвитку регіональної інфраструктури, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення. Державна підтримка кластерів дозволяє зменшити регіональні диспропорції та забезпечити рівномірний розвиток країни. Кластери можуть стати центрами розвитку інновацій та технологій у регіонах.

4. Залучення інвестицій. Кластери є привабливими для інвесторів, оскільки вони демонструють високий потенціал для розвитку та зростання. Державна підтримка кластерів допомагає залучити як внутрішні, так і зовнішні інвестиції. Кластери можуть стати каталізаторами розвитку інноваційних проектів та стартапів.

5. Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ). Кластери створюють сприятливі умови для розвитку МСБ, надаючи їм доступ до ресурсів, знань та ринків. Державна підтримка кластерів допомагає МСБ підвищити свою конкурентоспроможність та вийти на міжнародний ринок. Кластери сприяють розвитку кооперації між МСБ та великими підприємствами [3].

Таким чином, розробка ефективної державної політики для підтримки кластерів є важливим інструментом для стимулювання економічного розвитку країни, підвищення її конкурентоспроможності та розвитку регіонів.

Формування ефективних кластерних об'єднань сприяє створенню сприятливого бізнес-клімату, розвитку інновацій та інтеграції української економіки у світові ринки. Залучення фінансування для розвитку регіональних кластерів можливе з різних джерел, наприклад:

- державне фінансування та гранти – урядові програми підтримки малого та середнього бізнесу, регіонального розвитку, а також фінансова допомога через державні фонди та інструменти.

- міжнародні інвестиції та гранти – співпраця з міжнародними фінансовими установами, такими як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський Союз, USAID, які надають фінансування для кластерних ініціатив.

- приватні інвестиції – залучення великих компаній, венчурного капіталу та бізнес-ангелів, які можуть сприяти розвитку стартапів і технологічних кластерів.

- публічно-приватне партнерство (PPP) – взаємодія між державою та бізнесом у рамках спільних проектів для розвитку інфраструктури та промислових кластерів.

З огляду на геополітичні виклики та економічні реформи, Україні необхідно посилювати кластерну політику, залучаючи міжнародні фонди та стимулюючи інвесторів через податкові пільги та державні програми. Успішні приклади таких кластерів, як ІТ-кластери у Львові, Києві та Харкові, аграрні та промислові об'єднання в різних регіонах демонструють потенціал цієї моделі для економічного розвитку країни. Розвиток кластерної економіки через залучення інвестицій стане основою для сталого зростання, інтеграції України у світову економіку та підвищення добробуту громадян [4].

Розвиток регіональних кластерів в Україні неможливий без сучасної інфраструктури та підтримки інновацій. Створення ефективного кластерного середовища сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки, залученню інвестицій і зміцненню співпраці між бізнесом, науковими установами та державними структурами.

Інфраструктурний розвиток є ключовим елементом формування кластерів, оскільки він забезпечує ефективну взаємодію між учасниками ринку, створює умови для розширення виробництва та залучення інвесторів. Основні напрями розвитку інфраструктури включають: створення спеціальних економічних зон з пільговими умовами для підприємств; розвиток науково-дослідних центрів та інноваційних хабів; модернізація автомобільних і залізничних шляхів для покращення зв'язку між регіонами; створення логістичних центрів та складів для підтримки промислових і аграрних кластерів; розширення доступу до відновлюваних джерел енергії для забезпечення сталого розвитку кластерів; діджиталізація економіки, розвиток швидкісного інтернету та 5G-зв'язку [5].

Інноваційні технології є важливим фактором успіху кластерів, адже вони забезпечують підвищення продуктивності, створення нових продуктів та послуг, а також розвиток високо-технологічного бізнесу. До основних механізмів стимулювання інновацій включають: надання грантів, пільгових кредитів та венчурного фінансування для технологічних компаній, створення науково-дослідних центрів у межах кластерів для розробки нових технологій, організація спільних інкубаторів та акселераторів для підтримки молодих підприємств, впровадження сучасних освітніх програм у сфері технологій, інженерії та підприємництва, впровадження податкових стимулів для компаній, що займаються розробкою інноваційних продуктів [6].

Україна має значний потенціал для розвитку регіональних кластерів, особливо в таких сферах, як ІТ, агробізнес, машинобудування та зелена енергетика. При ефективному поєднанні інвестицій в інфраструктуру та стимулювання інноваційних процесів кластерна економіка зможе стати основою сталого розвитку країни.

Підтримка інновацій та розвиток сучасної інфраструктури дозволять українським регіонам активніше інтегруватися у глобальну економіку, підвищити продуктивність підприємств та забезпечити економічне зростання на довгострокову перспективу.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що регіональні кластери відіграють важливу роль у стимулюванні економічного розвитку країни. Вони сприяють концентрації ресурсів, стимулюють інновації, підвищують конкурентоспроможність підприємств та регіонів, а також залучають інвестиції. Однак, для ефективного функціонування кластерів необхідна розробка та реалізація ефективної державної політики, спрямованої на підтримку їх розвитку. Важливо

подолати існуючі проблеми, такі як недостатня інституційна підтримка, низький рівень інноваційної активності, інфраструктурні обмеження та проблеми управління. Перспективним напрямком є посилення співпраці між учасниками кластерів, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та стимулювання інновацій. Реалізація цих заходів дозволить створити ефективні регіональні кластери, які стануть драйверами економічного розвитку України."

Список літератури:

1. Панкова М. О. Кластерна політика як інструмент стратегічного менеджменту. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2012. Вип. 6 (2). С. 38–43. (Серія «Економіка»).
2. Сич Є. М., Бойко О. В. Національна кластерна політика забезпечення конкурентоспроможності країни на ринку транспортних послуг. URL: <http://www.jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR/article>
3. Ульянченко О. Ю. Методологічні засади формування кластерної політики в умовах глобалізації. *Державне будівництво*. 2010. № 2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2010-2/index.html>
4. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці. Київ : Логос, 2004. 848 с.
5. Панченко В., Резнікова Н. Кластери як запорука успішності регіональних промислових систем. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/klasteryyak-zaporuka-uspishnosti-regionalnyh-promyslovyhsystem/>
6. Ринейська Л. С. Кластери у сучасній глобальній економіці. *Ефективна економіка*. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4971>

References:

1. Pankova, M. O. (2012). Klasterna polityka yak instrument stratehichnoho menedzhmentu [Cluster policy as a strategic management tool]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya «Ekononika»*, 6(2), 38–43.
2. Sych, Ye. M., & Boiko, O. V. (n.d.). Natsionalna klasterna polityka zabezpechennia konkurentospromozhnosti krainy na rynku transportnykh posluh [National cluster policy to ensure the country's competitiveness in the transport services market]. Available at: <http://www.jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR/article>
3. Ulianchenko, O. Yu. (2010). Metodolohichni zasady formuvannia klasternoi polityky v umovakh hlobalizatsii [Methodological principles of cluster policy formation in the context of globalization]. *Derzhavne budivnytstvo*, (2). Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2010-2/index.html>
4. Sokolenko, S. I. (2004). *Klasteri v hlobalnii ekonomitsi* [Clusters in the global economy]. Kyiv: Lohos.
5. Panchenko, V., & Reznikova, N. (n.d.). Klasteri yak zaporuka uspishnosti rehionalnykh promyslovykh system [Clusters as a key to the success of regional industrial systems]. Available at: <https://www.industry4ukraine.net/publications/klasteryyak-zaporuka-uspishnosti-regionalnyh-promyslovyhsystem/>
6. Ryneiska, L. S. (2016). Klasteri u suchasni hlobalni ekonomitsi [Clusters in the modern global economy]. *Efektivna ekonomika*, (5). Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4971>